

Йордан Йовков
Частният учител

Щом пътят отмина края на лозята, изви между двете старовремски могили и заслиза надолу, пред очите на Палазова се откри цялото Антимово, разхвърляно, пъстро, полузатулено от овошки, насечено от белите линии на каменните огради. Тук-таме се виждаха жени в червени сукмани да ходят из дворищата, селяни бавно вървяха из улиците, по мегданите играеха деца. Палазов си помисли, че ако той тъй ясно ги вижда, навярно и те го виждат оттам, познават кой е тоя човек, който слиза откъм могилиците, крачи бързо и размахва бастуна си, и си казват: „Ей го, бигленският даскал пак иде!“

И наистина, редовно всяка събота, почти по едно и също време, Палазов дохождаше в Антимово и до късно вечерта, а понякога и целия утрешен ден прекарваше в хана на Сарандовица. Това беше дало повод да се говори, че между него и Сарандовица, младата, имало тайни някакви връзки. Никой по-добре от Палазова не знаеше, че това не е истина – между него и Сарандовица нямаше нищо, – но все пак му беше приятно, че и за него можеха тъй да приказват. Тая мисъл го развесели и сега, той си засвирка с уста някакъв марш, чукна с бастуна си няколко камъчета по пътя и тъй широко се усмихна, че от двете страни на устните му се появиха по няколко реда бръчки.

Палазов слезе в дола, позабави се под сянката на върбите, загледан в кладенците, където около дъсчените корита прелитаха гълъби, и почти без всякаква причина, както често става това с ония, които обичат да мечтаят, изгуби веселото си настроение и замислен и загледан в земята, бавно тръгна насперед оградата на Антимовския хан. Ръцете му бяха в джобове, бастунът под мишницата.

Той вече приближаваше хана и като подигна случайно очи, видя през отворения прозорец на една от стаите, в която живееше Сарандовица, непозната млада жена, която стоеше пред огледалото и правеше тоалета си. Тя беше още необлечена, с открити плещи и голи до раменете ръце, и тъй като гъстите салкъми отвън пълнеха стаята със сянка, стройното ѝ и гъвкаво тяло се рисуваше още по-ясно. Палазов не виждаше огледалото, но виждаше как жената се понавежда, занича ту отсам, ту оттатък, за да се види по-добре, самодоволна и щастлива усмивка се явява на лицето ѝ и като издигна и двете си ръце – бели и изящни ръце на статуя, – прихвана и заприбира косата си, която се разсипваше като злато върху плещите ѝ.

Да се спре Палазов не посмея. Той продължи пътя си, но тъкмо затуй, защото бе успял да хвърли само бегъл поглед, жената му се стори извънредно хубава. Устата му си остана полутворена, слабото и

проточено лице изглеждаше някак глупаво и нещастно. Той намали още повече крачките си и докато се колебаеше да се повърне ли назад, или да отиде право при Сарандовица, за да я пита коя е тая жена, чу, че някой го повика отзад. Палазов се обърна: от другата страна на къщата, в градината, дето Сарандовица допускаше само най-добрите си гости, между високите стъбла на слънчогледи и гиргини, той видя две глави – пограничния офицер Алтънов и фелдшера Роглев. Те се смееха и го викаха.

Палазов заобиколи през големите, обковани с жезла порти на хана и дойде пред градината. Гологлави, със зачервени лица и с помътнени малко очи, фелдшерът и подпоручикът стояха под сянката на една слива и пиеха ракия.

– Станчо! – извика подпоручикът. – Скитнико! Тука!

Но Палазов, който отново се беше развеселил, пристъпваше на пръсти, също като крадец, и току поглеждаше към къщи. Но и прозорците, и вратите откъм тая страна бяха затворени и нищо не можеше да се види. Тогава Палазов направи такава изразителна и смешна гримаса, че без да продума, разбра се какво искаше да каже.

Подпоручикът и фелдшерът се разсмяха. Палазов отиде при тях, седна и захвърли настрана шапката си. Главата му, изострена като пъпеш, с оредяла коса, имаше на върха си едно съвсем оголяло място, един червеникав кръг, който сега блестеше от един слънчев лъч, случайно проврян през листата на сливата.

Смехът вече не преставаше между компанията. Каквото и да кажеше Палазов, а той нещо особено духовито още не беше казал, фелдшерът и подпоручикът се смееха на всяка негова дума. Палазов наистина беше от ония хора, които можеха да разсмеят човека само като ги погледнеш. Слабичък, тесногръд и бледен, млад още, но със старческо лице, изпито и изсушено от някакъв порок, с дълъг и изострен нос, на пръв поглед той изглеждаше доста глупав и несръчен. Още по-смешен го правеха шаечените му дрехи, взети сякаш от някой много по-едър човек, в които той цял се губеше. Но когато заговореше, думите му изненадваха, като че никой преди това не очакваше да ги чуе от него, и, главно, говореха не толкоз те, колкото лицето му. Изражението на това до немай-къде подвижно лице се менеше всеки миг: усмихнеше ли се, тая добродушна, заразително весела усмивка се разливаше по цялото му лице, усмихваха се и бръчките, които се явяваха на редове, на редове около устните му, и очите му, и веждите му и носът му дори. Всичко това преминаваше, както преминава сянката на облака, за да се появят нови

бръчки и нова маска.

– Коя е? – тихичко говореше той сега, като се обръщаше ту към подпоручика, тук към фелдшера, а те и двамата се превиваха от смях, като гледаха лицето му.

Изведнъж Палазов прибра всички бръчки на лицето си, обиди се, стана сериозен и като си наля ракия в чашката, която беше донесло за него момчето от хана, метна глава назад и я изпи на един дъх. Не искаше да слуша какво му говорят, не отвърщаше. Едвам сега подпоручикът, с още светнали от смях очи, се съгласи да разкаже коя е жената, която Палазов беше видял през прозореца.

Някаква голяма циркова трупа, на път за Ориента, се натоварва на параход в Кюстенджа с хората си, с конете и с цялата си менажерия. Но директорът на трупата, една циркова ездачка и още друг един артист пътували отделно, закъсняват и пропускат парахода. Нищо друго не им оставало, освен да тръгнат по най-краткия път по сухо и да пресрещнат трупата си в пристанището, дето щеше да слезе. И ето, рано тая сутрин те се явяват на границата. Но тук пък ново нещастие: паспортите им се оказват нередовни.

– И аз, разбира се, не можех да ги пусна – разказваше важно подпоручикът, макар че по лицето на Палазова четеше, че той не го вярва. – Молиха ме много, но не можех. Все пак, направих им голяма отстъпка: разреших на директора да отиде до града и там да уреди, ако може, работата си – телеграми ли ще бие, какво ще прави, не зная. А госпожицата, ездачката – и Алтънов се засмя, защото безброй удивителни се появиха във веждите на Палазова, – тя и другият артист остават тук, един вид като заложници. Доведохме ги, за да преспят у Сарандовица. Докторе, нали е тъй?

Фелдшерът беше мълчалив човек, и то не защото това му беше природно качество, а защото често не знаеше какво да каже. Той беше се смял досега, но рядко беше проговорил някоя дума. Когато подпоручикът се обърна към него, той трепна, пое дъха си, за да каже нещо, но само кимна с глава и прекара ръка по косата си. Той имаше хубава, ръждивочервена и къдрава коса, с която се гордееше. Почти всякога вниманието му беше съсредоточено в нея.

– Тъй ли е, докторе? – повтори подпоручикът. Фелдшерът пак кимна с глава и се усмихна.

– Прекрасно! Прекрасно! – започна тихо Палазов. – Разбирам всичко. Едно само не ми е ясно: как си можал да откриеш, че паспортите не са редовни. Дяволе недни, трябва да имаш някаква лупа!

– Имам – засмя се подпоручикът, като смигна с око на фелдшера, който прекара ръка по косата си и се усмихна.

– И пратил си човека, дето се вика, за зелен хайвер. Е, как ти се струва, ще му помогнат ли нещо телеграмите? Колко дни ще ги държиш тука?

– Даскале, казах ти, че не зависи от мене. Ако той си уреди работата, ще може да замине, щом си дойде. Не мисля да ги държа нито час. Аз казах това на госпожицата, ще ѝ го кажа пак. Ей сега тя ще дойде при нас.

– Ще дойде ли? Ще дойде тука! – извика Палазов.

Той погледна скъсаните си, напрашени обуца, попипа брадата си, която бодеше. Той бръснеше и мустаците, и брадата си, но тъй като не винаги намираше бръснар, те бяха наболи и половината му лице изглеждаше черно, като че обгорено с барут.

– Дявол да го вземе! – каза Палазов жално. – Трябваше да се обръсна. Или да бях си облякъл поне новите дрехи!...

Всичко, което той имаше, беше на гърба му, затуй подпоручикът и фелдшерът се разсмяха. В същата тая минута вратата, към която толкова пъти бяха поглеждали, една зелено боядисана врата, се отвори – и на прага, също като хубава картина в рамка, застана жена, която Палазов веднага позна. Тя постоя, колкото да подири с очи, усмихна се, като ги видя, и тръгна към тях. Надлъж пред стаите имаше пруст, висок само на две-три стъпала над земята, обграден с дъсчени перила. По тоя пруст вървеше сега тя и се виждаше само над кръста: гологлава, със светлоруса коса, с лек летен жакет от синя коприна. На стъпалата, точно срещу пътеката за градината, тя отново се спря и сега можеше да се види ясно и на цял ръст. Палазов не беше се излъгал – тая жена наистина беше хубава. Не твърде висока, но стройна, тя имаше сини очи, които от гъстите ресници изглеждаха черни, по нежната кожа на лицето ѝ, лишено от всякакъв грим, се разливаше лека руменина. Имаше чудни коси – коси, за които можеше да се каже, че са от злато. И още нещо чудно имаше в нея, което не можеше да се определи и назове, но се чувствуваше в цялата ѝ фигура. Тя се усмихваше и в едната си ръка въртеше кожен бич, жълтите ѝ обуца бяха по-високи, отколкото обикновено, и над тях се показваха силните и изящни нозе на циркова ездачка. Тя спусна крака си от последното стъпало и тръгна към тях. Деляха ги всичко на всичко няколко крачки.

– Добър ден! – извика тя. – Аз закъснях, прощавайте! Боже мой, колко е хубаво тука!

Фелдшерът и подпоручикът станаха. Изправи се и Палазов. Тя подаде бялата си, отрупана с пръстени ръка най-напред на подпоручика, след това на фелдшера и сякаш нарочно, за да ги остави да я погледат по-свободно, само гледаше слънчогледите, цветята из лехите, буйната зеленина, която пълнеше градината. Лек и приятен парфюм се носеше във въздуха около нея.

– Позволете, госпожице – обади се подпоручикът, – да ви запозная!
Г-н Палазов, учител. Г-ца Елиза Шмид.

Като че едва сега тя забеляза Папазова, погледна го, обля го с меката светлина на очите си и му подаде ръка.

– Вие учител ли сте? – каза тя.

– Да, госпожице.

– А аз мислех, че сте артист.

– А! И артист е той, Станчо! – извика подпоручикът. – Артист е той. Наоколо из селата, колкото представления станат, не могат без него. И все царските роли играе.

– Така ли? – засмя се г-ца Шмид. – Значи, пак съм познала, че сте артист.

– Да, артист съм, само че не съм бръснат. Фелдшерът и подпоручикът се изсмяха. Г-ца Шмид измери с очи Папазова, вгледа се в гримасата на лицето му и някаква изненада намали и прибра усмивката ѝ. Когато сядаше на стола си, тя все още продължаваше да го гледа.

– Какво казахте? Аз не чух – каза тя.

– Г-н Палазов съжалява, че не бил се обръснал – обясни подпоручикът.

– Това е без значение – каза тя, като гледаше тоя път Папазова сериозно и без усмивка, съсредоточена в някаква мисъл, която беше в очите ѝ, но която не искаше да изкаже. – Вие и тъй сте хубав! – прибави тя и се засмя, както по-рано.

Палазов се посмути и наведе очи. Но г-ца Шмид като че съвсем го забрави, обърна се почти гърбом към него и заговори с подпоручика. Палазов не слушаше какво говорят, но внимателно наблюдаваше г-ца Шмид, Едно нещо го беше учудило: тая жена беше циркова ездачка, а съвсем не приличаше на ония жени от същата тая професия, които Папазов беше виждал по панаирите, надапани с пудра и червило, разюздано весели, нахални и противни. После друго: тя беше чужденка, а това по нищо не личеше в говора ѝ.

Отпуснат на стола си, с праметнати един върху други нозе, твърде хубав с черната си като смола коса и мургаво лице, млад, весел,

подпоручикът говореше с нея свободно, дори небрежно, като че искаше да подчертае близостта, която вече съществуваше между тях. Това ядоса Палазова и той изведнъж се разкая, задето беше дошел тук, без сам да си дава сметка защо. По-добре щеше да бъде да беше отишел направо в хана. Сарановица, младата, обичаше да приказва с него и ставаше тъй весела, когато той биваше там.

Доиде и другият артист, другарят на г-ца Шмид. Той беше доста възрастен човек с побеляла на слепите очи коса, пълен, червен. Запознаха го с Палазова, но той го и не погледна и се заприказва с фелдшера. Подпоручикът стана и отиде да се кара със Сарановица заради лошата прислуга. Г-ца Шмид остана някое време в същата поза, както беше стояла, докато говореше с подпоручика, гледаше някъде в пространството и удряше с бича по високите си обуца. Изведнъж тя се възви към Палазова, изгледа го и каза:

– Вие като че сте боледували?

– Аз? Не, нищо не ми е.

– Лошо плащат на учителите – каза тя и погледът ѝ ходеше по орфаните крачоли и изтрити лакти на Палазова. – А може би имате и близки да издържате, майка, може би?

– Да, имам майка – отвърна с наведени очи Палазов, неочаквано и за самия него обхванат от такова вълнение, че усети очите си да влажнеят. – Майка ми е стара. Не живее при мене, но аз се грижа, колкото мога, за нея.

– Не мислите ли, че ако не обичахте да играете по представленията, щяхте, може би, да се наредите по-добре? Отдавна трябва да имате тая слабост. Не се ли разкайвате?

– Не – отвърна решително Палазов и тоя път спокойно издържа погледа на г-ца Шмид.

– Трябва да сте много смешен на сцената. Много трябва да ви се смеят.

– Смеят се.

– Но аз виждам, че на вас се смеят всякога. Смеят ви се всички. Ето сега, например.

– Е, да, смеят се – нехайно някак каза Палазов. – Нека се смеят. Че и вие не се ли смейте?

– Аз? Не, аз не се смея! Смея се, но моят смях е друг, вие трябва да разбирате това. Моят смях съвсем не трябва да ви обижда. Слушайте – каза тя малко по-тихо, но настойчиво и накара Палазова да издигне очите си. – Аз искам да поговоря с вас. Ще поговорим за една работа!

После – довърши тя бързо и се обърна, като чу, че наблизно зазвънтяха шпорите на подпоручика.

Слънцето беше преваляло и грееше само по върховете на овошки-те. Градината цяла беше в сянка, зеленината изглеждаше сочна и влажна, слънчогледите отпуснаха главите си, във въздуха се понесе силният дъх на босилека. Слугите, подплашени от подпоручика, се разтичаха между хана и градината, разговорът и веселието се оживиха. Палазов винаги е бил весел и винаги беше правил смехории, но сега изпадна в една трескава и луда веселост, стана наистина духовит и изобретателен. Под всичко онова, което ставаше, той чувствуваше дълбоко в себе си нещо, което топлеше и радваше душата му. Между него и г-ца Шмид имаше една тайна. Той не се опитваше да разбере каква е и какво ще му донесе, но чувствуваше, че е нещо хубаво. Решително, това ставаше за първи път в живота му! И той говореше непрекъснато, а мимиката на лицето му се менеше най-чудновато и най-смешно. За нищо друго вече не можеше да се подхване разговор, нито пък оставаше време да размени някой отделно някоя дума. Говореше само Палазов и всички гледаха само него.

Фелдшерът намираше, че Палазов прекалява. Той беше човек положителен и не можеше да се съгласи, че времето може да се губи само в шегии, без един по-сериозен разговор. И като направи няколко пъти знак на Палазова да мълчи и дори го настъпи под масата, като се поизкашля и прекара ръка по къдравата си коса, той се обърна към г-ца Шмид:

– Г-це, извинете – Палазов, потрай! Г-це, извинете, искам да ви задам един въпрос.

– Заповядайте! – весело отвърна г-ца Шмид. От любопитство замълчаха всички.

– Защо в цирковете – продължи фелдшерът, – вие трябва да знаете това, – защо предпочитат да държат шарени коне?

Всички се разсмяха. Въпросът на фелдшера беше смешен, но още по-смешен в тая минута беше Палазов.

– Г-це! – викаше той, – не ви ли трябва един шарен кон? Ето го на, можем да ви го продадем!

– Какво да ви кажа – обърна се г-ца Шмид към фелдшера, за да отсрани спречкването между, него и Палазова, – защо предпочитат шарените коне, не зная. Но аз сама обичам всичко, което е особено. Особени животни, особени хора.

Сериозният разговор на фелдшера се свърши, шегите на Палазова отново започнаха. И дори артистът, другарят на г-ца Шмид, който

досега беше се държал твърде въздържано, започна да се смее високо, като гледаше с особен някакъв възторг Палазова. Интересно беше, че изражението на лицето и мимиката на Палазова започнаха да се отразяват, като в огледало, върху лицето на артиста.

Никой не усети кога се мръкна и започна да се стъмнява. Още беше рано за вечеря, затова излязоха да се поразходят във от село. Досега времето беше хубаво, но изведнъж притъмня, вечерната зара загасна в тъмен облак, сред който блясваха светкавици. Излезе вятър, по пътищата се подигна прах, и те трябваше да се върнат. Палазов не преставаше да говори. Г-ца Шмид не се отделяше от него и навремени те вървяха близо един до други. Силният вятър бъркаше крачките ѝ, често тя се блъскаше, без да иска, в него, дрехите се обтягаха върху стройните ѝ бедра, понякога някоя къдра от косата ѝ докосваше лицето на Палазова. Той не беше пил много, но се намираше в странно някакво опиянение.

Близостта на г-ца Шмид го вълнуваше и когато погледът му случайно паднеше върху някоя звезда, готова да потъне в мрака на облака, струваше му се, че тя му кимва и му казва нещо, сърцето му се свиваше в умиление и блаженство. Границите на времето се разрушиха за Папазова. Той мислеше, че всичко това е започнало много отдавна и че няма да има край.

Когато се завърнаха в хана и поискаха да се настанят и да вечерят някъде отделно, Сарандовица не особено разположена, твърде често мяташе изпитателни и насмешливи погледи към Папазова. Най-после тя прати да ги заведат в една от нейните стаи, празна и без легла. Щом запалиха лампите, веселието отново избухна. Наредиха трапезата и вечерята започна.

Палазов беше все тъй весел. Когато вечерята беше на привършване и грамофонът на Сарандовица, управляван от одного от слугите ѝ, засвири валс и подпоручикът, след като се поклони церемонно и звънна с шпорите си, се завъртя из стаята с г-ца Шмид, Палазов се облегна на стола, запуши и със светнали очи заследи всяко нейно движение. Тя беше хвърлила горната си дреха, светлината на лампите падаше върху плещите и ръцете ѝ, в очите ѝ светеха също такива бели пламъчета, каквито играеха по скъпоценните камъни на пръстените ѝ. По-силен руменец заливаше страните ѝ и често пъти в лъчите на светлината размотани от косата ѝ влакна блещяха като златни жици. „Ние с тебе ще поприказваме после!“ – беше му казала тя, преди да стане да танцува. Онова, което Палазов изпитваше, не беше страст, а някакво чисто блаженство. Упоението му растеше, люлееше го сякаш люлка и може би под влияние

на разговора още преди вечерята, твърде често във въображението му се явяваше една и съща картина; той виждаше сам себе си как се връща в къщи, вижда разплаканите очи на майка си, но сега той е щастлив, и може да й каже хубави, много хубави работи...

Девојката още се въртеше. Фелдшерът стоеше прав, прекарваше от време на време ръка по косата си, сериозен, важен.

Г-ца Шмид танцува и с фелдшера, след това пак с подпоручика. Всички бяха пияни, особено Алтънов. Дори и артистът напусна мълчанието си и се разприказва с Палазова. Но те си разменяха малко думи, а повече се гледаха един други и правеха най-смешни гримаси. Г-ца Шмид следеше тоя разговор и често, прималяла от смях, съвсем свободно се отпуснаше ту върху рамото на артиста, ту върху рамото на Палазова.

От час на час тя ставаше по-весела. Не се задържаше вече на едно място, оставяше едного, за да иде при другото, протанцуваше понякога няколко стъпки сама, след това започваше да марширува като на сцена и с изопната снага и светнали очи размахваше бича си и викаше: „Allez! Allez!“ Очите ѝ гледаха диво и в стиснатите ѝ устни проличаваше бликналата страст на звероукротителката.

– Г-це – викаше ѝ тогава Палазов, – имаме един шарен кон. Можем да ви го дадем! – и той посочваше с очи фелдшера.

– Ах ти, ах ти! – смееше се тя и го шибаше с бича по рамото.

Изведнъж нещо като кълбо се втурна в стаята, праметна се и докато разберат какво е, сред стаята се изправи като на пружини цял-целеничък клоун: нацапан с пудра, ухилен, с червен нос и коническа шапка. Това беше артистът, който и в цирка служеше като клоун. Палазов гледа някое време клоуна, след това скочи и се намери при него. Сега се започна най-голямото веселие и най-големият смях. Те импровизираха диалози, караха се, нанасяха си удари, плачеха и се смееха. И докато фелдшерът и подпоручикът се превиваха от смях, г-ца Шмид ходеше около Палазова и клоуна, насърчаваше едного, укоряваше други, плющеше с бича си и викаше: „Allez! По-живо, Август! Allez! Allez!“

Стаята стана малка за тая игра и Палазов, който по едно време се намери доста натясно, изхвъркна из вратата и излезе навън. Артистът веднага го последва, а след него излязоха всички. Вън беше млечнобяла, тиха нощ. Не беше валило и от бурята нямаше ни следа. Посрещнати от пресния въздух, изненадани от тайнствената прелест на тая нощ, те се спряха и за миг забравиха и смеха, и играта. Г-ца Шмид се загледа към месеца и по косата ѝ, по раменете ѝ, по цялата ѝ снага потече сякаш

разтопено сребро. Подпоручикът, който от всички най-много имаше нужда от чист въздух, заходи гологлав между овошките. Фелдшерът запя:

„Настане вечер, месец изгрее...“

Но артистът и Палазов продължаваха играта си. Те се гонеха из градината, разменяха репликите си и дрехите на клоуна ту блясваха снежнобели на месечината, ту се губеха из сенките. Г-ца Шмид още гледаше към месеца. Изведнъж пред нея се озова Палазов, направи вид, че свири на китара, преви коляно и дрезгаво запя. Наблизо, също като някое видение, израсна бялата сянка на клоуна и се заля в гърлест смях.

От месеца г-ца Шмид бавно премести погледа си върху Папазова, усмихна се, но усмивката ѝ остана само в очите и без да каже нещо, тя се обърна и тръгна към стаята. Палазов и артистът отново се загониха из градината.

Уморен и задъхан, след малко Палазов се прибра в стаята. Той погледна г-ца Шмид, която се разхождаше с ръце отзаде, спря се и се изправи до масата. Като че не той беше лудял най-много досега и не той беше размивал всички: с умореното си и слабо лице, с увисналия си и изострен нос, скрит в бръчките на шаечените дрехи, той изглеждаше тъй безобидно добродушен, тъй неподправено естествен и мил. Той дигна чашата си да пие, но като почувствува, че г-ца Шмид е до него и го гледа, обърна се и се усмихна с цялото си лице. Изведнъж тя се спусна към него, сграбчи го в ръцете си и го притисна до себе си: „Ах, миличкия – шепнесе тя, – бедния, горкия мой! – Тя спря, обърна се за миг и след туй бързо додаде: – Слушай, аз искам да поговоря с тебе. Когато всички си отидат, ела при мене в стаята ми. Чу ли, да дойдеш!“

В пруста се зачуха стъпки. Влезе артистът, като все още пееше и свиреше на въображаемата си китара, Но той като че забеляза нещо, защото изведнъж спря, седна на масата и повече не се обади. От време на време той си наливаше вино и изпиваше чашата до дъно.

Всичко, което стана отпосле, се струваше на Палазова като в мъгла. Той стоеше на мястото си, без да се вмесва в разговора, без да чува или да разбира нещо. Виждаше понякога артиста, който стоеше, както порано, със скръстени ръце на масата и мрачно гледаше пред себе си. Виждаше фелдшера ухилен, благопристоен, трезвен почти – и подпоручика – със силно накривена фуражка, с мътни очи и зачервено лице. Той беше седнал до г-ца Шмид и Палазов видя как едната му ръка посегна зад стола и прегърна кръста ѝ.

Изведнъж сърдит и негодуващ вик стресна Палазова. Г-ца Шмид

беше станала, бледна, със свити устни, грабна си дрехата и с бързи крачки тръгна към вратата.

Подпоручикът стана, но още със ставането си политна на една страна, събори няколко чаши и един стол, поправи се и като се клатушкаше, спусна се подир г-ца Шмид.

– Ммм-о-ля! мо-ля... г-це! – викаше той. Разтреперан, обзет от неочаквана и непривичназа него ярост, Палазов скочи от мястото си и застана пред подпоручика.

– Чакай, стой! – извика му той диво и пресипнало. – Тук стой!

Подпоручикът го погледна и като мислеше, че това е игра, озъби се с ленива пиянска усмивка и посегна да го отстрани от пътя си.

– Това е безобразие! – извика по-високо Палазов. – Не те е срам!

– Какво? Н-на ме-не! Ти?! Ах, негодяй!

И като се нахвърли върху Палазова, подпоручикът го залови за раменете, раздруса го и тъй силно го гласна, че Палазов политна няколко крачки назад, блъсна се в масата и падна. Подпоручикът тръгна пак към него. Фелдшерът го пресрещна, прехвана го с двете си ръце, като че искаше да го прегърне, и започна да го успокоява. Артистът гледаше всичко това, но не се и помръдна от мястото си.

Засрамен, безпомощен и унизен, Палазов беше седнал до масата и млчеше. Подпоручикът, макар и възпиран от фелдшера, все налиташе към него.

Неочаквано на вратата се появи г-ца Шмид. Пръв я забеляза фелдшерът, след това подпоручикът. Той отпусна ръце и гузно се усмихна. Г-ца Шмид стоеше на прага със строго лице, с кръгли, някак учудени очи.

– Моля ви се – каза тя, – оставете на спокойствие човека. Той не е виновен за нищо.

Палазов трепна и наведе очи.

– Но, госпожице, елате! – извика подпоручикът след г-ца Шмид, която беше тръгнала към стаята си.

– Госпожице, моля – настояваше подпоручикът, като се препъваше в шпорите си из пруста.

– Не, не мога – чу се гласът на г-ца Шмид. – Лека нощ!

И една врата се захлопна веднага след тия думи. Чуха се пак шпори, объркани крачки и в стаята влезе подпоручикът.

– Като не искаш пък, не искам и да те зная – говореше той. – Докторе, да си ходим. Той излезе на пруста и извика:

– Калине! Калине!

– Аз, господин подпоручик! – обади се сънлив глас откъм хана.

– Докарай колата. Бързо! Докторе, да вървим. А с тебе – обърна се подпоручикът към Папазова – ще се разправам друг път. Лала! Шут! Аз ще те...

Фелдшерът го взе подръка и те излязоха навън.

Палазов стоеше на мястото си, без да се помръдне. Заканванията на подпоручика като че не се отнасяха за него. Той не ги чу. Една тъпа, неопределена болка се подигаше в душата му, ломеше всичките му стави, обезсилваше го и го отчайваше. И не намираше думи да я назове, и нямаше сълзи за нея в очите си. В мъглата на опиянението, което все пак го държеше още, той се виждаше да се връща в къщи, срещат го две заплакани очи – очите на майка му, – гледат го – бедния, измъчения, нещастния...

Палазов трепна и подигна очи: в двора на хана се зачуха звънци, затрещя кола по калдъръма. Подпоручикът и фелдшерът си заминаваха. Тогавя той се досети, че трябва да си върви – и стана. Артистът, както беше сложил глава на ръцете си, тъй беше и заспал. Напудреното и изписано лице се смееше.

Палазов направи само няколко крачки из двора и чу, че настрани от него се отваря прозорец. Той се обърна: отвореният прозорец беше от стаята на г-ца Шмид и тя сама стоеше там. Стаята се огряваше от месеца, но госпожицата беше назад в сянка и само ръцете ѝ бяха сгрени и се белееха. Едната от тия бели ръце се подигна и повика Палазова. Той тръгна на татък. Палазов помнеше какво беше му казала г-ца Шмид, но сега не можеше и да помисли, че отива на някакво тайно свиждане. Душата му гореше от болка и все му се струваше, че си отива дома и срещу него са насочени загрижените очи на майка му.

Кривата му и уродлива сянка се изписа върху бялата стена и той се спря под отворения прозорец. Двете бели ръце бяха отпуснати на прозореца, по-на-вътре се виждаше бледно лице и две препълнени с блясък очи.

– Отидоха ли си? – пошепна г-ца Шмид.

– Да.

– Ах, бедния! Ела по-близо. Бедния, те те обидиха без право! Ела по-близо! Груби, жестоки хора – забрави ги, не мисли за туй.

Палазов беше пристъпил по-близо, видя, че едната ръка се подигна, и усети, че го милва по очите, по челото. Тръпки преминаваха по цялата му снага, очите му се премрежиха. Той грабна ръката, която го милваше, и започна да я целува.

Г-ца Шмид не се отдръпна. Но тя трепна, когато нещо топло капна върху ръката ѝ и разбра, че това е сълза...

* * *

На другия ден няколко души селяни стояха пред хана, гледаха по-дир една кола, която се отдалечаваше по пътя за града, и говореха дали ще се върне, или не Палазов, частният учител в Бигленци, който беше заминал с тая кола наедно с г-ца Шмид. Друга кола, натоварена с багаж, стоеше пред хана, готова да тръгне. С нея беше останал артистът, който още от сутринта беше започнал да пие и все се потриваше в хана.

Коларят, изгубил търпение, извика няколко пъти, след туй шибна конете и колата потегли. Веднага из вратата на хана тичешката изскочи артистът, изблещи се на децата, които бяха се насъбрали, и за да им направи по-голям смях, изправи се на ръце и заходи с нозе нагоре. След това той се метна на колата и направи нос на селяните, които се смееха.

– Ей, на! – каза един от тях. – Чудим се какво ще прави даскалът – ще прави туй, каквото прави и тоя. И той е палячо като него. Търкулила се тенджерата, че си намерила похлупака. Не, казвам ви, той няма да се върне.

Сарандовица, която беше наблизко и чу тия думи, погледна селянина, който беше ги казал, погледна в земята, помисли нещо и без да се намеси повече в разговора, прибра се в хана.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов, Елина Мирчева или Мартин Митов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том втори; „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7872>]